

מזווית אחרת

מכתבים למערכת בעקבות מאמרה של נסיה שפרן
'השתקפות ההליכה לפטרה בספרות העברית',
שהתפרסם בעיונים בתקומת ישראל, 9 (1999)

3.10.2000

בכרך 9 של השנתון עיונים בתקומת ישראל (1999) התפרסם מאמרה של נסיה שפרן, 'השתקפות ההליכה לפטרה בספרות העברית'. במאמר זה קובעת הכותבת כי מיקי, גיבורו של הסיפור 'בדרך לסלע אדום', מאת הסופר יהושע בר-יוסף, הוא 'בן-דמותו' של דן גלעד, ז"ל, מהרגי פטרה.

מתוך היכרותי הקרובה עם דן ועם משפחתו במשך שנים רבות, אני יכולה לקבוע ללא צל של ספק שדמותו של מיקי כפי שהיא מתוארת בסיפורו של בר-יוסף איננה דמותו של דן גלעד. יתרה מכך: מיקי ומשפחתו רחוקים מן ומשפחתו כרחוק מזרח ממערב.

הכותבת אינה מבחינה בין אי-אלו פרטים בודדים ובלתי-מהותיים שהיא סבורה שבר-יוסף נטל מעיתונות התקופה, ואולי 'קישט' בהם את דיוקן גיבורו - לבין 'קווי-חיים'. והרי גם 'קווי-חיים' חיצוניים יוצרים פסיפס מורכב ועשיר - כפי שידוע כל בר-בית, שלא להזכיר כותבי ביוגרפיות, סופרים וחוקרים. אך שפרן בכל זאת שבה וקובעת כי בר-יוסף 'שרטט' את דמותו של מיקי על-פי 'קווי-חיים' של דן גלעד. וכעבור שורות ספורות היא כבר מגדירה את מיקי כ'בן-דמותו של דן גלעד'! וכי ממתי אי-אלו פרטים המשמשים סופר (אולי), כדי להעניק (אולי) טעם דוקומנטרי-משהו לדמות פיקטיבית - ממתי כמה פרטים כאלה הופכים דמות פיקטיבית (שהיא כולה פרי דמיונו) ל'בן-דמות' של אדם ממשי?! והרי - יורשה לי לשוב ולהדגיש: אדם ממשי עשוי ממכלול מורכב ורב-פרטים עד מאוד - הן בפנימיותו והן בקווי-חיים החיצוניים.

ולפיכך, כששפרן שבה וקובעת: 'הסופר [...] בחר לטוות את דמות גיבורו על-פי קווי-חיים החיצוניים [...] - של דן גלעד', היא שבה ומטעה את הקורא.

ובכן, לא רק שדמיון אין כאן. ציטוטיה של שפרן עצמה מתוך סיפורו של בר-יוסף (והסיפור עצמו) משרטטים את מיקי ומשפחתו כדמויות שהן ממש ה'ג'ט'יב' של דן גלעד ומשפחתו. אולם ניסוחיה של הכותבת גורמים לכך שהקורא נוטה, במהלך עמודים ספורים, לזהות את הדמויות; עד-כדי-כך, שכאשר היא עוברת ממיקי לדן, ובחזרה, ושבה וחוזרת על קביעותיה חסרות הבסיס - נוצר מין 'מונטאז' תמוה ושרירותי שבו מתערבבות שתי הדמויות לחלוטין. ולבסוף, הקורא כבר מתקשה להבחין ביניהן.

הכותבת עצמה מספרת במאמרה כי הסופר בר־יוסף טען (בשיחתו עם העיתונאי יגאל סרנה) כי 'לא דיבר עם איש מן ההולכים [לפטרה]', ולא ביסס את דמותו של מיקי על דמות ממשית. ובכל זאת, היא שבה וקובעת: 'בר־יוסף ראה לנגד עיניו דמות מסוימת מאוד כאשר טווה את הדמות של גיבור סיפורו'.

גם אם בר־יוסף שאב אי־אלו פרטים שוליים מעיתוני הימים ההם וערבֵל אותם, כדרכו של כל יוצר, עם חומרי הפיקציה - הרי זו דרכו הרגילה של תהליך יצירה. אך בכך אין כדי להצדיק טענה שדמות, שהיא פרי יצירתו הדמיונית של סופר, 'מתבססת', ביכול, על 'מודל' מציאותי. מה גם שהעובדות סותרות את ה'תזה'.

כל ידידיו הקרובים של דן גלעד שאתם שוחחתי - הסתייגו לחלוטין מנסיונה של שפרן לטעון כי מיקי, גיבור הסיפור, הוא, כביכול, 'בן־דמותו' של דן.

שוחחתי גם עם בניו של הסופר, המחזאי יוסף בר־יוסף וחוקרת הספרות ד"ר בלהה רובינשטיין, שהסמיכו אותי לצטט מתוך שיחתנו:

יוסף בר־יוסף: 'אבי שוחח אתי על הסיפור בעת הכתיבה. באף שיחה הוא לא הזכיר שום דמות מציאותית שכביכול שימשה לו מודל. בסיפורים אחרים, במידה שחומר־מציאות שימשו אותו - הוא דיבר על כך, ולא הסתיר זאת'.

ד"ר בלהה רובינשטיין: 'אני יודעת בוודאות משיחותי עם אבא שלי שהוא לא כתב את הסיפור הזה בהסתמך על דמות קונקרטיה. בשום אופן!'.

דן היה בנה היחיד של דודתי פנינה, זכרה לברכה. הקטע האמור במאמר זה מעוות את פוגע בדמותו ובדמות הוריו. ובעיקר - הוא פוגע באמת! כיוון שדן עצמו, למרבית הכאב, אינו עוד בין החיים ואינו יכול להגיב - אין לי בררה אלא לעשות כן, כדי שלא תשתרש הטעות וכדי להעמיד הדברים על אמיתותם.

רחל חלפי
תל־אביב

10.6.2000

קראתי את המאמר על פטרה של נסיה שפרן, בעיונים, 1999. הייתי חברתו של דן גלעד, ז"ל, ב־3 השנים שקדמו לנפילתו, ואני מעידה כי הניסיון של הכותבת לקשור בין דמותו של מיקי (בסיפורו של יהושע בר־יוסף) לבין דן גלעד הוא ניסיון חסר בסיס מציאותי. הדבר מקומם אותי במיוחד לאור העובדה שהכותבת ראינה אותי והתכתבה אתי, והתעלמה לחלוטין מן המידע והחומר שמסרתי לה עליו. יותר מכך: הבהרתי לה כי הנסיונות למצוא קווי דמיון ממשית י י מ בין מיקי לדן ובין משפחתו של מיקי ומשפחתו של דן - חוטאים לאמת. אך הכותבת בחרה להתעלם מהעובדות. הכותבת מצטטת בעצמה מדבריו של הסופר בר־יוסף, הטוען כי לא הכיר איש מן ההולכים לפטרה ולכן גם לא ביסס את דמויותיו על המציאות.

מדוע בכל זאת היא חוזרת ומקשרת בין גיבורו המומצא לבין דן? האם רק משום ש י י ת כן שהסופר השתמש בכמה פרטים קטנים ושוליים שאולי קרא בעיתוני הימים על דן - ושילב אותם, או לי, בתיאורו של מיקי, פרי דמיונו? והרי הדברים החשובים והקובעים - שונים בתכלית!

לגבי דן, אפרט מספר עובדות מהותיות בלבד:

1. דן היה רגיש, עדין, נאמן ואידאליסט. הוא היה בחור שקט ורציני מאוד. הוא קרא המון והקשיב למוסיקה קלאסית, אך הוא לא אהב להבליט את זה. (כלומר, היפוכו הגמור של מיקי.)
2. דן היה רודף צדק ויושר, ודבק בעקרונות מוסריים - עד כדי תמימות. הוא לא חשש לומר דברים שהאמין באמתותם - אפילו עד כדי נטילת סיכון. ייתכן שתכונות אלו הביאו אותו לאי-אלו 'תקלים' בצבא, אך בוודאי שלא ל'כשלונות צבאיים'. (שוב, שום דמיון למיקי.)
3. דן היה סירר וטייל מושבע שבמשך שנים חרש כל פינה בארץ ובסיני ואף גילה את 'קניון הכתובות'. הוא הלך לפטרה מתוך רצון עז, שלא ניתן לריסון, לראות את הסלע האדום. כלל מניעיו של דן בהליכה זו - שונים בתכלית מאלה של מיקי.
4. הוריו של דן גלעד (בניגוד לאלה של מיקי) חיו ביניהם מאוד יפה ואהבה גדולה שררה ביניהם. הם היו אנשים דלי אמצעים וחיו בצניעות - בכל המובנים של המילה 'צניעות'. היו אידאליסטים ולא חומרניים. אביו של דן (בניגוד הפוך לאביו של מיקי) היה איש יוצר, אצילי, בעל אידאלים, 'מרחף', ורחוק מהבלי העולם. אמו של דן (בניגוד לאמו של מיקי) היתה אם יוצאת מן הכלל במסירותה ובחמימותה. הוריו של דן היו אנשים יוצרים ומופנמים (בניגוד ל'תרבותיות' הסנוביסטית של הוריו של מיקי).
5. הוריו של דן ושאר בני משפחתו, הקטנה, היו צנועים מאוד. מה שמאפיין את דן וכל בני משפחתו זה דווקא 'אנטי-שוויץ', צניעות שלא תואר. אידאליזם ותמימות. (ההפך ממיקי ומשפחתו.)
6. קווי אופי אלה של המשפחה כולה - גם של דודיו, אברהם ושמשון חלפי, שאליהם היה דן קשור מאוד - היוו לדן דוגמה ומופת. במשך השנים שהייתי לצדו, עד לנפילתו, דן נתן ביטוי להערכה שרחש לערכי-החיים של הוריו ומשפחתו, ולקשר החם ששרר בינו ובינם.

את כל הדברים האלה סיפרתי לגבי שפרן.

לסיכום, הניסיון של הכותבת לקבוע 'דמיון', אפילו 'חיצוני בלבד', בין דן למיקי, ולטעון כי מיקי הוא בדידותו של דן - אין בינו לבין האמת ולא כלום.

אראלה פורת

1.8.2000

אודה לכם על פרסום מכתבי:

אני רוצה להגיב על הקטע במאמר של נסיה שפרן על פטרה (עיונים, 1999), המתאר את סיפורו של בר־יוסף ואת גיבורו מיקי, והמנסה להתייחס גם לִדן גלעד. הייתי חבר קרוב של דן גלעד מאז נעורינו. והייתי ידיד הוריו ומשפחתו. לאחר שקראתי את הקטעים המנסים לקשר - ואפילו באופן חלקי מאוד - בין 'מיקי', הדמות בסיפורו של יהושע בר־יוסף, לבין דן - אני קובע שהניסיון הזה הוא מגוחך וחסר כל בסיס במציאות. ואם אכן בר־יוסף ליקט כמה פרטים מעיתונות התקופה שהתייחסה לִדן - האם זה אומר שהוא טוהה את דמותו על־פי אדם שלם ומורכב, השונה כל־כך מגיבורו? האם זה אומר שהוא 'ביסס' את 'מיקי על־פי המודל' של דן? ואיך הגיעה מכאן הכותבת לקביעה: 'מיקי הוא בן־דמותו של דן'?

ה ע ו ב ד ו ת ה : דן גלעד היה אדם משכמו ומעלה - חכם, ישר, וצנוע מאוד. הוא היה אוהב אנשים ורומנטיקן. הוא היה עצמאי מאוד. היתה לו, אמנם, דמות של 'מנהיג' כריזמטי והיתה בו סמכותיות, אבל הוא היה בחור מופנם ושקט - לא 'שוויצר'. הוא היה בחור עמוק. הייתי אפילו מכנה אותו 'דתי' - במובן הכי פנימי של מילה זו.

ואגב, הוא לא היה יוצא־דופן בחברה שהוא גדל בה, חברה שהתחנכה על דמויות כווינגייט, משה דיין וטרומפלדור, על ערכי השומר־הצעיר, הציונות ועל רוח הפלמ"ח.

בדן היתה תעוזה ואף, לפעמים, הרפתקנות. אך במי מצעירי אותן שנים - ובעיקר כאלה שבדומה לִדן עברו את מסלול הקיבוץ, צה"ל, צנחנים ולחימה ביחידת הקומנדו 101, ובוודאי ובוודאי באלה שהלכו לפטרה! ודני נהרג בפטרה - במי מהם לא היו תכונות אלו? לכן, לומר שמיקי הוא 'בן־דמותו של דן' זה מצחיק - ועצוב מאוד.

דן גדל במשפחה קטנה וחמה. אמו, פנינה, הייתה גננת ואביו, קלמן, שחקן ובימאי, שעשה עבודה צנועה ושקטה. דודו הבוגר - אברהם חלפי, משורר ואיש תאטרון. דודו הצעיר - שמשון חלפי, משורר ואיש חינוך. דודתו, מרים חלפי, פסלת ומשוררת. בת דודו היחידה, רחל חלפי, שבאותן שנים היתה ילדה, היום משוררת. כמי שהיה לא רק ידיד קרוב של דן אלא בן־בית, אני מעיד כי הוריו ומשפחתו של דן היו, כולם, אנשים עמלים, בני־אדם של פשטות־הליכות וצניעות. את רמת חייהם היו מגדירים היום 'מתחת לקו העוני'. ובכל זאת, היתה זו משפחה של נתינה מכל הלב - בלי חשבון; או, כמו שאומר ס. יזהר בימי צקלג: 'בלי חשבונות של סוחרים'. דן גדל בבית של ערכים אמיתיים, והוא ספג את הערכים האלה.

כזאת היתה משפחתו. וכזה היה דן: משפחה של חלוצים.

על אישיותו העמוקה של דן גלעד אפשר לכתוב ספר!

הניסיון (המבולבל) למתוח קווי דמיון - ואפילו 'חיצוני', ואפילו חלקי - בין דן לבין 'מיקי', ובין משפחתו של דן למשפחתו של 'מיקי', אין בו שמץ של אמת.

נסיון ה'קישור' הזה חסר אחריות ופוגע בדמותו ובדמות משפחתו וחוטא לאמת! וחוסר האמת נותן הרגשה של בדידות.

מנשה קדישמן

29.9.2000

יורשה לי להתייחס למאמרה של נסיה שפרן 'השתקפות ההליכה לפטרה בספרות העברית' (עיונים, כרך 9, 1999).

ההנחה העולה ממאמרה של גב' שפרן, כי מיקי - גיבור הסיפור של יהושע בר-יוסף, 'בדרך לסלע אדום' - הוא 'בן-דמותו' של דן גלעד ז"ל, מהרוגי פטרה, אין לה, לדעתי, ביסוס. הכרתי היטב את דן, ששירת תחת פיקודי כנהג בחוות הגדנ"ע באר-אורה, בשנה האחרונה לחייו. יחד יצאנו לטיולים ומסעות, הספרים ששימשו אותו במסעותיו היו מספרייטי, יחד שרנו עד עלות השחר לאור מדורות בלילות בערבה. ומתוך היכרות עמוקה זו - איני יכול למצוא כל דמיון בין דמותו של דן לבין דמותו של מיקי, העולה מתיאוריו של בר-יוסף. בעת שירותו בחווה התגלה דן גלעד כבחור שקט, ביישן, נחבא אל הכלים, ממושמע ואהוד על הכול.

גב' שפרן עצמה מציינת, כהדגמה לשוני הפנימי בין מיקי לדן, כי בעוד שמיקי היה 'דון ז'ואן' - הרי דן 'היה גבר של אישה אחת'. אך בהתייחסות לתכונה יחידה אחת - אין די. המכלול כולו של דמותו של מיקי שונה תכלית השוני מזה של דן גלעד. לא מאוחר מדי לתקן.

אליהו הכהן

7.10.2000

אמת ספרותית, אמת היסטורית ואמת המחקר

אין בכוונתי להתייחס עתה לפרק כולו שפרסמה נסיה שפרן על ההליכה לפטרה בעיונים, כרך 9, וגם לא לשאלות המתעוררות בעקבותיו. אגע בסוגיה אחת בלבד, אשר דומה כי לא באה לידי ביטוי ברור ומובחן ואשר יש בה כדי להטעות. כוונתי לטענה לקווי דמיון, כביכול, שהכותבת מנסה לקשור בין דמות גיבור הסיפור של יהושע בר-יוסף ('בדרך לסלע אדום') לבין דן גלעד, ז"ל, שנהרג בפטרה. למקרא דבריה של שפרן הקורא מקבל את הרושם כי בר-יוסף התבסס בסיפורו, אף אם ב'קווי-חיים חיצוניים', על דמותו של דן גלעד ועל דמות הוריו. ולא היא.

כבן משפחתו של דן (משפחת קונסטנטינר-גלעד), וכמי שהיטיב להכיר את דן והוריו, איני יכול שלא לתמוה על חוסר הזהירות וחוסר האחריות המחקרית שהכותבת מפגינה בפרק זה. שכן, הפער הקיים בין הדמיון בסיפור לבין אלה של דן והוריו הוא כה עצום - עד כי ניתן לקבוע כי היחס היחיד שאפשר למצוא כאן הוא זה של ה' פ ו ך ג מ ו ר .

אם אכן טווה בר-יוסף לתוך דמותו של מיקי אי-אלו עובדות שפורסמו בעיתוני היום - כפי שמציעה שפרן - זאת לא נדע לבטח. הסופר עצמו הרי (כפי ששפרן עצמה מצטטת) הדגיש כי

ל א ביסס את הדמות על דמות מציאותית. אך גם אם אכן שיבץ ברייסיס בתיאורי מיקי ומשפחתו אי-אלו פרטים כאלה שהתפרסמו בעיתונות על דן גלעד - הרי אותם פרטים היכולים להיחשב כתואמים הם מעטים מדי וטריוויאליים מדי כדי שישמשו טענה ל'דמיון'; ובוודאי לא לקביעות חסרות בסיס כמו 'מיקי, בן-דמותו של דן' - קביעות שהיא טורחת לחזור עליהן שוב ושוב.

סופר רשאי לבנות את דמויותיו כיד דמיונו הטוב, ולעתים, כפי שידוע לכולנו, הוא 'מעבה' את דמויותיו בפרטים מן המציאות. אך מכאן ועד לטענה כי אותו סופר 'ביסס' את הדמות הספרותית על הדמות המציאותית - הדרך ארוכה מאוד.

איש מחקר הדן באנשים חיים או מתים, והמתיימר לבסס את מחקרו גם על שיחות עם בני משפחתם וידידים של אנשים אלה (כפי שעושה שפרן) - חייב ללמוד, תוך מחקר יסודי, את הדמויות האמיתיות על בורייך ולהביאן בפני הקורא בצורה ממוקדת ונחרצת. הצגה מדויקת ומלאה של הדמויות האמיתיות והצבעה מפורטת על השוני בינן לבין הדמויות הספרותיות - היא תנאי ראשון לחוקר, בטרם ימהר לקביעות חפוזות וחסרות בסיס. וחוקר המגיש לקורא תזה שגויה ומונע ממנו את הפרטים הנחוצים לאישוש - או לסתירת - התזה, עושה עוול גם ל'חומר', גם לקורא. ואל לו לחוקר, כמו במקרה זה, להתכסות באצטלה של 'אובייקטיביות מחקרית' כביכול, תוך שהוא מונע מידע הכרחי מן הקורא. כי כך הוא מוביל את הקורא למסקנות מוטעות, בהתייחסו לדמויות ספרותיות כאילו הן, למעשה, דמויות מן המציאות. יש לקוות כי החוקרת הנכבדה תדע לתקן את הטעון תיקון, ובכך יתוקן משהו מן העוול אשר נעשה לדן גלעד ולמשפחתו.

צור פלדמן

תגובתה של נסיה שפרן:

חמשת המכתבים דלעיל, המתלוננים שעשיתי עוול עם דמותו של דן גלעד המנוח, מתפרצים לדלת פתוחה. במאמרי ציירתי את דן גלעד ממש כפי שאוהביו מציירים אותו. כך תיארתי אותו:

לדברי קרובי משפחה וידידים, היתה משפחתו של דן גלעד משפחה חמה ונעימה [...]. לדברי כל אלה שהכירו אותו, היה בפירוש גבר של אישה אחת [...]. היה בן יחיד [...]. למשפחה אמנים. אביו היה במאי תאטרון 'האוהל' קלמן קונסטנטינר, ודודיו היו המשורר והשחקן אברהם חלפי והמשורר שמשון חלפי. הוא התחנך בקיבוץ מזרע, ועוד בנעוריו הרבה לטייל. בצבא התנדב ליחידה 101 ואף הספיק לסיים קורס קצינים, אך בעיות משמעת היו בעוכריו והוא הועבר לתפקידי הדרכה. גם מתפקיד זה סולק בגלל בעיות משמעת. לאחר שחרורו התיישב באילת, שם עבד בכל מיני עבודות מזדמנות. בין השאר שימש נהג של משלחת גאולוגית. באילת מונה למפקד הסיירת, אך לפני מבצע סיני הוטל

התפקיד על מישוהו אחר. דן גלעד היה טייל מובהק, ואף התפרסם בתחום זה לאחר שגילה את קניון הכתובות שליד אילת. לאחר כיבוש סיני היה בין הראשונים שהגיעו למנזר סנטה קתרינה. [...] הוא היה אינדיבידואליסט מובהק, והאקסצנטריות שלו באה לידי ביטוי גם בלבושו ובצורת התנהגותו. [עמ' 497-498]

נדמה לי שמי שקרא תיאור זה וישווה אותו עם התיאורים של כותבי המכתבים יתקשה למצוא הבדל משמעותי בינו וביניהם. אין להתפלא על כך, שכן תיאורי היה מבוסס על עדויותיהם. אם חבריו הקרובים וקרובי משפחתו נפגעו מן המאמר זה לא היה מן התיאור, אלא מכך שכתבתי כי 'הדמות המציאותית הקרובה ביותר לדמותו של מיקי מסיפורו של בר-יוסף היא זו של דן גלעד' (עמ' 497), אם כי מיהרתי להסתייג וטענתי כי 'הדיוקן הפסיכולוגי של מיקי (וכמובן גם של הוריו ושל חברתו) הוא, כמובן, פרי דמיונו של הסופר, שהרי את דן גלעד עצמו לא יכול היה להכיר. [...] הסופר הסתמך מן הסתם על האינפורמציה שהופיעה בעיתונות התקופה, ובחר לטוות את דמות גיבורו על-פי קווי חייו - החיצוניים, יש להדגיש שוב - של דן גלעד' (שם, שם).

צר לי שההדגשות שלי לא הספיקו, וכמה מחבריו וקרוביו של דן גלעד נפגעו. אני רוצה אם כן לחזור ולהדגיש שתיאורו של מיקי בסיפורו של יהושע בר-יוסף רחוק מאוד מדמותו המציאותית של דן גלעד, ומכמה בחינות היא היפוכה. אפשר שהלקח שעלי להסיק מכל הפרשה שמוטב במקרים שכאלה לחזור שוב ושוב על ההסתייגויות ולהימנע מן הביטוי הלא-מוצלח 'בן-דמותו', שגרם לאי-הבנות וגם עליו יצא הקצף.

מצד שני אינני מוכנה להסכים לטענה שהקישור שקשרתי בין דן גלעד למיקי בסיפורו של יהושע בר-יוסף הוא שרירותי גרדא. את נושא ההליכה לפטרה התחלתי לחקור בשנות השבעים. מאמרי 'הסלע האדום - מבט לאחור' (פורסם בקשת, אביב תשל"ג, ובתעודה: ארץ ישראל הישנה בעריכת אהרון אמיר, 1979) שימש בסיס לרוב המאמרים שהתפרסמו מאז על נושא ההליכה לפטרה. לגבי הביוגרפיות של חמישה-עשר ההולכים הידועים לפטרה - ככל הידוע לי איש לא חקר עניין זה מאז. כל מי שכתב על תולדות חייהם של כל החמישה-עשר - הסתמך על המידע שהופיע באותו מאמר. השקעתי שנים בלימוד הנושא, ואני בספק אם יש מישוהו המצוי כמוני בביוגרפיות של אנשים אלה (לא מדובר בדמות זו או אחרת, כמובן, אלא בקבוצת האנשים כולה).

ראיינתי בשנות השבעים עשרות אנשים, רבים מהם כבר אינם בחיים. לפני כשלוש שנים החלטתי לכתוב ספר על הנושא, ומאז ראינתי עשרות רבות של אנשים נוספים. בנוסף, יש בידי מאות קטעי עיתונות הנוגעים לנושא ההליכה לפטרה.

אין לי שום ספק שיהושע בר-יוסף השתמש לצורך סיפורו 'בדרך לסלע אדום' בדמותו של דן גלעד, כפי שזו השתקפה בעיתונות התקופה. גם בסיפורים האחרים באותו קובץ הוא השתמש בטכניקה דומה, ואחד הסיפורים, שהתבסס על דמותה של רבקה גובר, אף גרם בשעתו לשערורייה אדירה.

להלן קווים אחדים בדמותו של מיקי, גיבור הסיפור, אשר אינם מתאימים לאיש מבין חמישה-עשר האנשים שהלכו לפטרה, אך מתאימים כולם לדן גלעד:

- * בן יחיד.
- * הורים תל־אביביים משכילים עם קשר לחיי התרבות.
- * השתתפות בפשיטת נחלין.
- * מגורים באילת לאחר השחרור מן הצבא.
- * טייל וסייר מובהק באזור אילת.
- * התעניינות עמוקה בגאולוגיה.
- * עבודות מזדמנות באזור אילת ובתוך כך גם עבודות עם משלחת של גאולוגים.
- * חברה שהיתה באה לבקרו לעתים מזומנות בטיסה מתל־אביב.

האם כל הפרטים האלה הם מקריים? מתוך היכרות עם תולדות חייהם של כל החמישה־עשר אני קובעת בביטחון: אין פה שום מקריות. הסופר אפילו לא טרח לערבב את קווי־חיייו של דן גלעד עם קווי־חייהם של שלושת האחרים שהלכו עמו לפטרה, אשר הופיעו אף הם בעיתונות התקופה.

האם הוא באמת הכיר את דן גלעד?

ברור שלא. הדיוקן הפסיכולוגי של גיבור 'בדרך לסלע אדום' ושל בני משפחתו הם כמובן פרי דמיונו של הסופר. גם את רבקה גובר הוא לא הכיר אישית, וזה לא מנע בעדו לתאר קשר ארוטי שלא היה ולא נברא בין הדמות שבסיפור לבין גבר מזרחי, אב לעשרה ילדים. כל הארץ רעשה אז, כי למרות ההכחשות היה ברור שהוא השתמש בדמותה של רבקה גובר. ושוב, צר לי שאוהביו של דן גלעד המנוח נפגעו למרות שטרחתי להזכיר שקווי הדמיון בינו לבין מיקי של יהושע ברי־וסף הם חיצוניים בלבד.

בברכה
נסיה שפרן